УДК 372.181

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-3(326)-15-26

Гордій Ніна Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів, Україна.
hordei1960@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4438-2595>

Корякіна Ірина Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, м. Глухів, Україна.
kdo_gnpu@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4534-0303>

ЖИВОПИС ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ

Мистецька діяльність – важлива складова системи естетичного виховання дошкільників, що проявляється в різних її видах, зокрема, й у мовленнєвій творчості. Вона відображає емоційно-чуттєвий, пізнавальний, естетичний та моральний життєвий досвід дитини, в основу якого покладено такі естетичні почуття, як почуття лінії, форми, кольору, ритму, композиції, інтонації тощо.

Тому важливим є розвиток у дитини сприйнятливості як особистісної якості, формування здатності «приймати», «передавати», «трансформувати» художні образи, бути творцем культури. Своєрідність ознайомлення дітей із творами живопису полягає в розвитку дитячої уяви та художньої творчості. Сучасна методика рекомендує використовувати репродукції художніх картин як засіб мовленнєвого, розумового та естетичного виховання.

Відповідно до програми «Я у Світі», мистецьку діяльність доцільно організовувати за принципом інтеграції (гармонійного поєднання на заняттях і в різних життєвих ситуаціях музичних, літературних фрагментів, живопису, поезії) (Кононко, 2014).

Інтеграція передбачає наявність певних знань, умінь і навичок, що є однією з базисних характеристик особистості, її компетентності. А. Богуш розглядає компетентність дошкільника як комплексну характеристику особистості, що вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, уміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль. Компетентність має вікові характеристики, що розглядаються як

орієнтовні показники розвитку особистості на кожному віковому етапі, базисні характеристики компетенцій того чи іншого виду діяльності (мовленнєвої, художньої, пізнавальної, музичної, конструкторської тощо). У мовленнєвій діяльності слід розрізняти мовну і мовленнєву компетенції. А в мовленнєвій компетенції – лексичну, фонетичну, граматичну, діалогологічну та комунікативну (Богуш & Гавриш, 2012).

У «Базовому компоненті дошкільної освіти» виділено монологічну компетенцію, що передбачає вміння складати різні види розповідей, серед яких – розповіді за репродукціями художніх картин (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, 2012).

Мовленнєва компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується в процесі її розвитку. Тому проблема розвитку зв'язного монологічного мовлення дошкільників не є новою. Вона досліджувалася класиками наукової думки та сучасними науковцями в різних аспектах: психологічному (Л. Виготський, П. Гальперін, Г. Костюк, О. Запорожець, О. Леонтьєв, Г. Леушина, С. Рубінштейн, Б. Теплов та інші), психолінгвістичному (Г. Богін, А. Бородич, А. Залевська, І. Зимняя, Н. Карпинська, М. Под'яков, О. Ушакова та інші); педагогічному (Е. Короткова, Є. Михеєва, О. Монке, Л. Пен'євська, Л. Славина та інші); лінгвістичному (Т. Ладиженська, Л. Щерба, С. Бухвостова, Н. Гавриш, Н. Кирста, А. Полозова та інші); лінгводидактичному (А. Богуш, Н. Виноградова, Л. Ворошніна, В. Гербова, Н. Луцан, Л. Калмикова, Ю. Караулова, Л. Порядченко та інші).

В освітньому процесі дошкільного навчального закладу твори живопису використовуються як засіб розумового (ознайомлення з довкіллям, розвиток уяви, сприймання, уваги, мислення, мовлення, формування інтелектуальних здібностей, сенсорний розвиток), естетичного (розвиток художньо-естетичного сприймання, формування емоційної чутливості, збагачення емоційно-чуттєвої сфери) та мовленнєвого (розвиток художньо-комунікативних здібностей, стимулювання ініціативи висловлювання, опанування різних типів зв'язного мовлення) виховання (Зрожевська, 1991).

Різні аспекти художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку досліджувались в Україні (О. Лещенко, Є. Лукіна, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Фесенко, В. Пабат, О. Трифонова, Н. Кирста, Ю. Руденко, О. Монке), у Росії (Л. Гурович, Н. Карпинська, Л. Фесюкова, О. Ушакова), у країнах СНД (Л. Таллер, С. Чемортан та інші).

У дослідженнях відомих науковців (О. Коненко, С. Ласунова, Т. Постоян, О. Смирнова, О. Ушакова та інші) доведено, що діти старшого дошкільного віку здатні послідовно й чітко складати описову чи сюжетну розповідь на запропоновану тему, висловлювати власні міркування та обґрунтовувати їх, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки.

За умови правильно організованого навчання мовленнєва творча діяльність забезпечує розвиток початкових літературно-художніх

здібностей дітей, стимулює та збагачує інші види дитячої творчості (Н. Гавриш, Н. Орланова). Так, Н. Гавриш виокремлює такі види занять зі складанням розповіді за змістом картини, що подаються за ступенем ускладнення: складання розповіді-опису предметної картини; складання сюжетної розповіді за змістом картини; порівняльний опис двох картин; складання розповіді за пейзажною картиною чи натюрмортом. Бесіда за змістом картини є дієвим засобом сприймання зображеного різними органами чуттів (І. Мурашківська, Т. Сидорчук). Така бесіда будується на принципах розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ) та спрямовується на формування у дітей умінь сприймати зображення через уявні можливі відчуття від зіткнення з різними об'єктами та передавати свої враження в зв'язному висловлюванні (Гавриш, 2003).

У процесі створення зв'язного мовленнєвого продукту Л. Виготський, О. Леонтьєв та С. Рубінштейн виокремлюють діяльнісний та особистісний компоненти. Перший зумовлюється процесами утворення і сприймання повідомлення, регуляції та контролю власної мовленнєвої діяльності. Другий – тим, що в мовленні особа виявляє свою індивідуальність – характер, темперамент, рівень загальної культури (Рубінштейн, 1987). За твердженням Н. Головань, Л. Варзацької, В. Мельничайко, результатом зв'язного мовлення є словесно виражений продукт мовленнєво-розумової діяльності дитини, якому властива цілеспрямованість, структурна цілісність, логічність, завершеність.

Мета статті – розкрити етапи формування мовленнєвої монологічної компетентності дітей шостого року життя у процесі складання розповідей за творами живопису.

На основі проведеного аналізу наукових досліджень акцентуємо, що афективне формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку можливе за умови організації поетапного ознайомлення і навчання розповідати за творами живопису. Начально-виховний вплив мистецтва реалізується поетапно: виховання емоційно-чуттєвої сфери, засвоєння елементарної інформації, оволодіння вміннями та навичками монологічного мовлення.

Базою для проведення експериментального дослідження проблеми формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами творів живопису було обрано дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) «Зірочка» (м. Глухів).

З метою виявлення рівня мовленнєвої компетентності старших дошкільників було визначено критерії та їх показники: мотиваційний (наявність інтересу до творів живопису, бажання його написати і висловити власну думку); когнітивний (повнота сприймання і розуміння художнього змісту твору живопису, здатність до словесної оцінки засобів художньої виразності твору живопису); мовленнєвий (цілеспрямованість, логічна послідовність, інтонаційна виразність та емоційна насиченість, завершеність). Відповідно до кожного показника

в межах виявлених критеріїв дітям було запропоновано низку завдань щодо складання розповідей.

Аналіз отриманих результатів дозволив визначити рівні сформованості мовленнєвої компетентності у дітей – високий, середній, достатній.

Як засвідчили результати констатувального етапу дослідження, більшість дітей перебували на середньому (40% – ЕГ; 42% – КГ) і достатнього (55% – ЕГ; 58% – КГ) рівнях.

Було виявлено низку труднощів, з якими зустрічаються старші дошкільники у процесі виконання завдань: відсутність логічно пов'язаних частин, багаторазово повторюваність слів, невміння формулювати короткі аргументи та висновки, бідність уживаної лексики, необізнаність дітей з мовними засобами, необхідними для висловлювання.

Отримані дані спрямували подальшу роботу з формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку у процесі складання розповідей за творами живопису. Увага зверталась на аналіз особливостей складання дітьми розповідей (описової, сюжетної), аналіз труднощів, що виникають у вихователів та дітей під час роботи над розповідями, переосмислення підходів до опрацювання методики складання розповідей у дошкільному закладі на сучасному етапі.

Навчання старших дошкільників складати розповіді ґрунтується на загально-методичних принципах (А. Богуш, Е. Короткова, Ф. Сохін, Є. Тихеева): взаємозв'язку сенсорному, розумового й лінгвістичного розвитку дітей; стимулювання мовленнєвої активності, варіювання змісту, форм і методів навчання; забезпечення емоційної насиченості процесу навчання; усвідомлення дітьми мовних явищ; навчання за зразком дій вихователя, з використанням плану, часткового зразка-дублера, складання плану розповіді.

Уведення у зміст навчання елементарних знань про структуру розповіді дозволяє формувати усвідомлене ставлення дитини до висловлювання та розширення лексичного запасу, дає змогу повною мірою встановити причинно-наслідкові зв'язки.

Метою формувального етапу дослідження було навчити старших дошкільників продукувати розповідь як зв'язне висловлювання за певною структурою (початок, основна, заключна частини). Зміст роботи реалізовано на заняттях із мовленнєвого спілкування та інтегрованих.

Як зазначає Н. Гавриш, методика проведення цих занять має свою специфіку проте обов'язковими є взаємопов'язані структурні частини – організація сприймання, розглядання дітьми творів живопису та навчання розповідання за їхнім змістом (Гавриш, 2003).

Підготовка дітей до розгляду їх описування картин вимагає попередньої роботи вихователя. Дієвим прийомом є вступне слово перед показом картини, що має включати змістовну інформацію про життя і творчість автора картини, про її жанр, активізацію життєвого досвіду дітей, тих теоретичних знань, що налаштовують на цілісне

сприймання картини та спонукають їх до прояву ініціативи (Калмикова, 2003).

Важливою у структурі заняття є бесіда за репродукцією картини, що проводиться після її мовчазного розглядання дітьми. Бесіду із старшими дошкільниками пропонують починати зі складання варіантів назви картини або аналізу авторської назви чи пошуку більш вдалої, більш точної назви картини. Такий прийом дає змогу зрозуміти, оцінити твір живопису в цілому, щоб перейти до детального його розгляду. Вихователь має добирати такі запитання, що спонукатимуть дітей до висловлювання власної думки, свого ставлення до зображеного на картині. Ставлячи дітям запитання, необхідно правильно використовувати прийоми уточнення, пояснення, доповнення. Як свідчить практика, запитання репродуктивного характеру гальмують процес мислення та творчу словесну діяльність (Короткова, 1982).

Запитання за змістом картини мають збуджувати думку і саме пошукова діяльність є найприроднішою для дітей дошкільного віку. Отже, не варто зловживати запитаннями про очевидне. Тому поставлені запитання мають спонукати вихованців до аналізу побаченого на картині та пошуку правильної відповіді. Будь-яка словесна ініціатива дитини має підтримуватися вихователем, бо це свідчить про активність, самостійність, оригінальність дитячої думки.

Вихователь має стимулювати дитину до розгорнутої відповіді, до активізації інтелектуально-мовленнєвої діяльності, збуджувати її мислити й висловлювати власну думку, для формулювання якої вона самостійно добирає мовні засоби.

Запитання щодо дій та характерів персонажів допомагають дітям виокремити частину репродукції картини, сприяють уважнішому її розгляданню. Ефективними прийомами є ігрові вправи та творчі завдання типу «Віртуальні діалоги», входження в картину», «чарівник часу» (прискорення-уповільнення), «що передувало зображеному на картині», «що було б, якщо...»), які допоможуть уважно увійти в ситуацію, зображену на картині; «прийом сполученого мовлення» (дорослий починає фразу, а дитина її продовжує) допоможе дітям добирати репліки, підтримувати діалог (Коненко, 1972). Особиста аналогія пропонує дитині «вжитися» в образ об'єкта, описати свої почуття. Це навчить характеризувати об'єкти через органи чуття та описувати відчуття від сприйнятого.

Т. Піроженко вважає, що найскладнішими для дітей є запитання, пов'язані з оцінкою емоційного стану, з описом настрою, особистісних якостей персонажів, що пов'язано з недостатністю в словниковому запасі слів та словосполучень на визначення емоційного стану. Стимулюючим моментом у цьому разі можуть бути пластичні етюди – дітям пропонують спочатку повторити рухи, міміку, позу героїв твору живопису, спробувати увійти в їхній стан, а потім розповісти про це (Піроженко, 2001).

Система роботи з поетапного формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників засобами творів живопису (за В. Мухіною) спрямовувалась на:

- формування досвіду бачення естетичних властивостей предметів у навколишньому світі, підведення дошкільників до самостійного виділення естетичних сторін природних явищ та предметів оточення;
- організацію художньо-педагогічного спілкування з картинами різних жанрів живопису (пейзаж, натюрморт, портрет тощо) для розвитку естетичного бачення світу речей художниками;
- розвиток уяви, творчості, умінь вирізняти такі засоби виразності, як колір, форма, перспектива, світлотінь, сприяння виникненню асоціативних зв'язків між змістом картини та життєвим досвідом дітей;
- формування вміння отримувати естетичне задоволення від сприймання краси в навколишньому і творах живопису, плекання, бажання повторної зустрічі з творами живопису;
- трансформація естетичного ставлення до творів живопису, реалізація у самостійному складанні розповідей (описових, сюжетних та творчих) за картиною, що розглядали (Мухіна, 1981).

У процесі роботи дітям пропонувалось зосередитися на окремих об'єктах, зображених на картині, уявити «почуті» звуки і слова (аромати, відчуття тощо), імітувати їх, придумати діалоги від імені персонажів. Виконання творчих завдань забезпечило підвищення рівня мовленнєвої активності, дало змогу підтримати інтерес дітей до процесу сприймання картини та бажання розповідати про свої враження від неї. Як свідчить практика, дітям важко дається логічний образний опис зображеного, тому важливим є застосування принципу індивідуального підходу до дітей у навчанні складати розповіді за твором живопису (Богущ & Луцан, 2008).

Р. Чумичова пропонує звертати увагу на встановлення логіко-синтаксичних зв'язків у процесі складання описової розповіді; підміну описових характеристик; відсутність описових прислівників для характеристики зображеного; уживання надмірної кількості однотипних конструкцій (найчастіше – простих непоширених, рідше – поширених речень); відсутність у складносурядних реченнях сполучників «а» та «але», заміна їх сполучником «і», виділення змісту лише інтонаційно; відсутність для опису номінативних та безособових речень; відсутність у мовленні дітей відношення належності, об'єктивності та означальності, що виражається граматичним зв'язком керування; неспроможність дитини дібрати необхідні слова для описування зображеного і заміна їх жестикуляцією та мімікою (Чумичова, 1987).

Твори живопису є визначальним засобом, що надає можливість подолати ці труднощі (пейзажні – М. Івасюк «Весна», «Вечір»; С. Світославський «Напровесні», «Вечір у степу»; Т. Яблонська

«Ранок», «Яблуні в цвіту»; О. Шовкуненко «Повінь»; І. Левітан «Золота осінь»; М. Деревус «Зимовий пейзаж»; натюрморти – І. Рєпін «Яблука та листя»; К. Білокур «Богданівські яблука»; І. Левітан «Кульбаби»; портретні – І. Крамський «Портрет Т. Г. Шевченка»; М. Божій «Медсестра»; В. Серов «Дівчинка з персиками» тощо).

У процесі розгляду творів живопису та навчання складати розповіді за ними найбільш ефективними є такі групи методів навчання; методи сприймання та осмислення знань в описових словосполученнях та реченнях; методи збагачення мовлення словосполучення та реченнями; методи активізації (побудови) дитячих висловлювань.

Провідним прийомом навчання складати розповідь за твором живопису традиційно вважається зразок розповіді вихователя. Під час навчання дітей розповідання за творами живопису доцільним є складання плану розповіді. Разом із вихованцями аналізується складений вихователем план, пропонується скласти план самостійно, тобто здійснюється поступовий перехід від повного наслідування зразка до усвідомлення алгоритму дій, самостійного складання розповіді дітьми. Зразок як орієнтир відіграє позитивну роль, але надмірне захоплення ним гальмує самостійну думку й ініціативу дитини (Зрожевська, 1991).

Важливого значення набувають у процесі навчання розповідання за картиною оцінка та аналіз розповідей дітей. Діти старшого дошкільного віку беруть активну участь в аналізі власних розповідей та розповідей своїх товаришів, що позитивно впливає на вдалу лексичну заміну, добір та проговорення додаткових варіантів характеристики образу, сюжетної лінії, будови речення, структури розповіді тощо.

Незалежно від підготовки дитини, рівня її зв'язного мовлення, складання розповіді за твором живопису завжди завжди буде позитивним – і це надихає дитину на словесну творчість.

Наведемо фрагмент такого заняття.

Тема: Навчання складати описову розповідь за репродукцією К. Окунєвої «Дівчинка з лялькою».

- Кого зобразила художниця на картині? (Дівчинку).
- На чому вона сидить? (На стільчику) Якого кольору стільчик? (Білого).
- Що ще зображено на картині (Книжка, лялька, камін).
- У що одягнена дівчинка? Якого кольору сукня? (Сукня блакитна з білим комірцем).
- Який вираз обличчя у дівчинки? (Спокійний, зосереджений, уважний).
- Яка зачіска у неї? Якого кольору волосся? (Біляве, русаве волосся заплетене в косички).
- Якого кольору у неї щічки? (Рожеві, рум'яні).
- Що дівчинка тримає в руках? (Книжку).

- Кому вона читає книжку? (Ляльці).
- Як ви думаєте, чому автор зобразив дівчинку біля каміну? (Вогонь палає і наповнює кімнату теплом і світлом).
- Які кольори переважають на картині?
- Як ви назвали б цю картину?

Розповідь вихователя: Перед нами картина Ксенії Окуньової «Дівчинка з лялькою». На картині художниця зобразила гарну дівчинку. Вона сидить на білому стільчику у темній кімнаті, яка освітлюється лише світлом з каміна. Вогонь палає і наповнює кімнату теплом і затишком. Від вогню у дівчинки щоки стали рум'яні. У неї заплетені дві русьві косички, які зав'язані яскравими стрічками. Дівчинка вдягнена у блакитна сукня з білим комірцем. Її обличчя зосереджене на читанні книжки, яку тримає в руках. На колінах у неї сидить лялька у червоній сукні, саме для ляльки дівчинка читає книжку.

На картині переважають кольори (білий, сірий, блакитний), але наявні і теплі кольори (червоний, оранжевий). Картина викликає відчуття спокою, тепла і затишку.

Другий етап дослідження був спрямований на формування у дітей умінь самостійно складати розповіді за репродукціями художніх картин та творче використання досвіду з метою активізації лексичних висловлювань.

Результати контрольного зрізу засвідчили у дітей ЕГ позитивні кількісні й якісні зміни у сформованості мовленнєвої компетентності досліджуваних. Так, високий рівень виявлено у 14% дітей, тоді як на констатувальному етапі цей рівень не був представлений.

Таким чином, важливим завданням формування мовленнєвої компетентності дошкільників є набуття вміння самостійно складати розповіді за творами живопису. Цей процес відбувається поступово, протягом усього перебування в дошкільному закладі за умови систематичного навчання. Розповідь дитини за творами живопису – складна розумова діяльність, що потребує участі всіх психічних процесів. На основі аналізу змісту картини діти визначають головне і другорядне, встановлюють причинено-наслідкові зв'язки, аргументують власне бачення, добирають лінгвістичні конструкції та формують висновки. Складання розповіді ґрунтується переважно на наочному матеріалі, передусім, на картинах, ілюстраціях, завдяки яким збагачуються знання, розвивається образне мислення й мовлення.

Оволодіння зв'язним мовленням є складовою мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку, що забезпечує їхню успішну підготовку до навчання в школі. Це визначає подальші перспективи дослідження.

Список використаної літератури

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: у 2 ч. [упоряд. О.Л. Кононко]. Київ: МЦФЕР-Україна, 2014. Ч. I. 150 с.

2. Богуш А., Гавриш Н. Дошкільна лінгводидактика. Київ: Вид-во Слово. 2012. 720 с. **3. Базовий** компонент дошкільної освіти в Україні. Дошкільне виховання. 2012. №7. С. 4. **4. Зрожевська А.** Опис – основа зв'язної розповіді. Дошкільне виховання. 1991. № 2. С. 19–20. **5. Гавриш Н.** Навчання розповіді за картиною. Дошкільне виховання. 2003. № 1. С. 7–8. **6. Рубинштейн С. Л.** К вопросу о языке, речи и мышлении. Вопросы языкознания. 1987. № 2. С. 23–34. **7. Калмикова Л. О.** Развитие описового повествования. Психолінгвістичний аналіз. Дошкільне виховання. 2003. № 4. С. 19. **8. Короткова Э.** Обучение детей дошкольного возраста рассказыванию. Москва: Просвещение, 1982. 128 с. **9. Коненко О.** Навчання дітей будувати розповіді. Дошкільне виховання. 1972. № 3. С. 15. **10. Піроженко Т. О.** Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дитини. Дошкільне виховання. 2001. № 1. С. 10–11. **11. Мухина В. С.** Изобразительная деятельность ребенка, как форма усвоения социального опыта. Москва: Просвещение, 1981. 111 с. **12. Богуш А.,** Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім Слово, 2008. 256 с. **13. Чумичова Р.** Восприятие живописи и развитие образной речи Дошкольное воспитание. 1987. №11. С. 44. **14. Зданевич Л. В.** Методика використання творів живопису як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей раннього віку. Дошкільна освіта. 2008. №3 (21). С. 31–41.

References

1. Prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku «Ia u Sviti» (2014) [Preschooler Development Program «I Am in the World»]. Kyiv: MTSFER-Ukraine [in Ukrainian]. **2. Bohush, A.,** Havrysh, N. (2012) Doshkilna linhvodydaktyka. [Preschool Linguodidactics]. Kyiv: Slovo [in Ukrainian]. **3. Bazovyi** komponent doshkilnoi osvity v Ukraini (2012) [Basic Component of Preschool Education in Ukraine]. Preschool Education: No. 7 [in Ukrainian]. **4. Zrozhevska, A.** (1991) Opys – osnova zv'iaznoi rozpovidi. Doshkilne vykhovannia [Description is the Basis of Coherent Story]. Preschool Education: No. 2 [in Ukrainian]. **5. Havrysh, N.** Navchannia rozpovidi za kartynoiu (2003). [Learning to Retell by the Picture]. Preschool Education: No. 1 [in Ukrainian]. **6. Rubynshtein, S. L.** (1987) K voprosu o yazuke, rechy y mushlenyy [To the Question of Language, Speech and Thinking.] Questions of Linguistics: № 2 [in Russian]. **7. Kalmykova, L. O.** (2003) Rozvytok opysovoho movlennia. Psykholinhvistychnyi analiz. Doshkilne vykhovannia [The Development of Descriptive Language. Psycholinguistic Analysis]. Preschool Education: No. 4 [in Ukrainian]. **8. Korotkova, E.** (1982) Obuchenye detei doshkolnoho vozrasta rasskazyvaniyu [Training Preschoolers to Storytelling]. Moscow: Prosveshchenie [in Russian]. **9. Konenko, O.** (1972) Navchannia ditei buduvaty rozpovidi [Teaching Children to Build the Stories]. Preschool Education: No. 3 [in Ukrainian]. **10. Pirozhenko, T. O.** (2001) Suchasni

pidkhody do movlennievoho rozvytku dytyny [Modern Approaches to Speech Development of the Child]. *Preschool Education*: No. 1 [in Ukrainian].

11. Mukhyna, V. S. (1981) Yzobrazytelnaia deiatelnost rebenka, kak forma usvoeniia sotsialnoho opyta [Fine Art Activity of the Child as a Form of Social Experience Assimilation]. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].

12. Bohush, A., Lutsan, N. (2008) Movlennievo-ihrova diialnist doshkilnykiv: movlennievi ihry, sytuatsii, vpravy [Preschoolers' Speech Gaming Activities: Speech Games, Situations, Exercises]. Kyiv: Slovo [in Ukrainian].

13. Chumychova, R. (1987) Vospriiatye zhyvopysy u razvytye obraznoi rechy [Perception of Painting and Figurative Speech Development]. *Preschool Education*: No. 11.

14. Zdanevych, L. V. (2008) Metodyka vykorystannia tvoriv zhyvopysu yak zasobu rozvytku zv'iaznoho movlennia ditei rannoho viku [The Method of Using Paintings as a Means of Early Age Preschoolers' Coherent Speech Developing]. *Preschool Education*: № 3 [in Ukrainian].

Гордій Н. М., Корякіна І. В. Живопис як засіб розвитку мовленнєвої компетентності дітей шостого року життя

У статті розглядається питання про розвитку мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в процесі навчання складати розповіді за картинами. Своєрідність ознайомлення дітей із творами живопису полягає в розвитку дитячої уяви та художньої творчості. Сучасна методика рекомендує використовувати репродукції художніх картин як засіб мовленнєвого, розумового та естетичного виховання. Навчання старших дошкільників складати розповіді ґрунтується на загально методичних принципах: взаємозв'язку сенсорного, розумового й лінгвістичного розвитку дітей; стимулювання мовленнєвої активності, варіювання змісту, форм і методів навчання; забезпечення емоційної насиченості процесу навчання; усвідомлення дітьми мовних явищ; навчання за зразком дій вихователя, з використанням плану, часткового зразка-дублера, складання плану розповіді.

Основною умовою розвитку (зв'язного) мовлення дітей дошкільного віку є професійна компетентність педагога.

Результати дослідження засвідчили у дітей ЕГ позитивні кількісні й якісні зміни у сформованості мовленнєвої компетентності досліджуваних.

Таким чином, важливим завданням формування мовленнєвої компетентності дошкільників є набуття вміння самостійно складати розповіді за творами живопису і є складною розумовою діяльністю, що потребує участі всіх психічних процесів. На основі аналізу змісту картини діти визначають головне і другорядне, встановлюють причинено-наслідкові зв'язки, аргументують власне бачення, добирають лінгвістичні конструкції та формулюють висновки. Складання розповіді ґрунтується переважно на наочному матеріалі, передусім, на картинах, ілюстраціях, завдяки яким збагачуються знання, розвивається образне мислення й мовлення.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, твори живопису, репродукції художніх картин, розповідь, принципи, форми і методи навчання, зразок розповіді вихователя, план розповіді, частковий зразок-дублер.

Гордей Н. Н., Корякина И. В. Живопись как средство развития речевой компетентности детей шестого года жизни

В статье рассматривается вопрос о формировании речевой компетентности детей дошкольного возраста в процессе обучения составлению рассказов по картинам. Своеобразие ознакомления детей с произведениями живописи заключается в развитии детского воображения и художественного творчества. Современная методика рекомендует использовать репродукции художественных картин как средство речевого, умственного и эстетического воспитания. Обучение старших дошкольников составлению рассказов, основывается на общин методических принципах: взаимосвязи сенсорного, умственного и лингвистического развития детей; стимулировании речевой активности, варьировании содержания, форм и методов обучения; обеспечении эмоциональной насыщенности процесса обучения; сознании детьми речевых явлений; обучении по образцу действий воспитателя, с использованием плана, частичного образца-дублера, составления плана рассказа.

Главным условием развития связной речи детей дошкольного возраста является профессиональная компетентность педагога.

Результаты исследования показали у детей ЭГ положительные количественные и качественные изменения в сформированности речевой компетентности испытуемых.

Таким образом, важной задачей формирования речевой компетентности дошкольников является приобретение умения самостоятельно составлять рассказы по произведениям живописи, и является сложной умственной деятельностью, которая требует участия всех психических процессов. На основе анализа содержания картины дети определяют главное и второстепенное, устанавливают следственные связи, аргументируют свое видение, подбирают лингвистические конструкции и формулируют выводы. Составление рассказа основывается преимущественно на наглядном материале, прежде всего, на картинах, иллюстрациях, благодаря которым обогащаются знания, развивается образное мышление и речь.

Ключевые слова: речевая компетентность, произведения живописи, репродукции художественных картин, рассказы, принципы, формы и методы обучения, образец рассказа воспитателя, план рассказа, частичный образец-дублер.

Hordii N., Koriakina I. Painting as a Means of Children 6 Years Old Speech Competence Development

The article deals with the preschoolers' speech competence development in the learning process to make stories on the pictures. Children's art activity comprises all their life experiences, including sensual, value-based, moral, aesthetic, cognitive, labor etc. The peculiarity of children's acquaintance with the works of painting is the development of children's imagination and artistic creativity. The modern technique recommends reproductions using of art paintings as a means of speech, mental and aesthetic education. Senior preschoolers' teaching to make stories based on general methodological principles: the relationship of sensory, children's mental and linguistic development; stimulation of speech activity, variation of content, forms and methods of training; providing emotional saturation of the learning process; awareness of language phenomena in children; training modeled on the actions of the preschool teacher, using a plan, a partial example-understudy, drawing up a plan of the story. The main condition for the preschoolers' (coherent) speech development is the professional competence of the preschool teacher. So, it is the complex of mental activity where analysis, synthesis, comparison, inference take place.

The results of the study showed positive quantitative and qualitative changes in the children's language in the development of the language competence of the subjects.

Thus, an important task for the formation of the language competence of preschoolers is to acquire the ability to independently compose narratives for the works of painting and is a complex mental activity that requires the participation of all mental processes. Based on the analysis of the content of the picture, children determine the main and secondary, establish causal relationships, argue their own vision, adopt linguistic constructions and formulate conclusions. The storytelling is based mainly on visual material, primarily on paintings, illustrations, through which knowledge is enriched, imaginative thinking and speech develops.

Key words: speech competence, works of painting, reproductions of art pictures, story, principles, forms and methods of teaching, a sample of the preschool teacher story, the plan of the story, a partial example-understudy.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2019 р.

Прийнято до друку 26.04.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.